

POJAM RESTRIKCIJE U FRANCUSKOM JEZIKU

Pojmu restrikcije u francuskom jeziku nije posvećeno dovoljno pažnje u literaturi o francuskom jeziku. Mnogi lingvisti i gramatičari i ne pominju pojam restrikcije, a mnogi drugi navode određen broj izraza koji služe za izražavanje restrikcije u modernom francuskom jeziku, ali ne grupišu na jedno mesto sva jezička sredstva za izražavanje restrikcije niti daju neka sistematizovana razmišljanja o toj temi.

Problem definisanja pojma restrikcije počecemo kratkim razmatranjem onoga što se kao njegova definicija može naći u velikim i najčešće korišćenim rečnicima francuskog jezika, zatim videti šta o tome kažu razne gramatike i posebno sintakse francuskog jezika, a na kraju dati, po našem mišljenju, najsveobuhvatniju definiciju ovog pojma.

Jedan od najpoznatijih rečnika modernog francuskog jezika stvoren u XX veku definiše restrikciju kao „stav koji ograničava domašaj nečega“ (Grand Larousse de la langue française 1977, VI: 5136). Ova definicija ne odnosi se isključivo na pojam restrikcije u jeziku, ali se može na jezik primeniti ako se „stav“ shvati kao jezičko sredstvo, a „nešto čiji je domašaj ograničen“ kao rečenica ili rečenični konstituent. U ovom rečniku može se takođe naći definicija restriktivne rečenice kao zavisne rečenice koja upućuje na ideju restrikcije i koja počinje sa: *excepté que, sauf que, hormis que* i drugim izrazima.

U jednom drugom poznatom rečniku modernog francuskog jezika pod pojmom restrikcije shvata se ono što ograničava razvoj ili domašaj nečega (Le Petit Robert 1982: 1693), a kao reči koje bi mogle bliže da objasne ovaj pojam i koje na neki način i same predstavljaju oblik restrikcije kao ograničenja, date su reči *uslov* i *izuzimanje* (*condition* i *exception*). Naime, ni u ovom rečniku, kao ni u prethodnom, ne pravi se oštra razlika između restrikcije i izuzimanja, ali se kao nova javlja veza restrikcije i uslova.

U nešto starijem Litreovom rečniku (Littré 1958-1959, VI:1472) restrikcija se objašnjava kao uslov koji ograničava, a restriktivna rečenica se samo pominje bez

ikakvog objašnjenja. Dati su izrazi koji izražavaju izuzimanje: à l'exception de, excepté, hormis.

U mnogim gramatikama francuskog jezika pojmovi restrikcije i izuzimanja se ni ne pominju.¹ Najčešće se pojam restrikcije ne pominje eksplicitno, ali se navode reči i izrazi koji se nazivaju restriktivima ili za koje se kaže da služe za izražavanje restrikcije ili izuzimanja. Na primer, različiti veznici i veznički izrazi koji uvode zavisne rečenice koje mogu biti u različitim odnosima ili služiti kao dopune nekim drugim rečenicama. Kao jedna od mogućih dopuna ili kao jedan od odnosa koji mogu izražavati te zavisne rečenice (pored izražavanja objekatskog, vremenskog, uzročnog, namernog, posledičnog, uslovnog i komparativnog značenja) navodi se i restrikcija, ali se ova podela dalje nigde ne objašnjava, a ne spominju se ni jezička sredstva koja služe za njeno izražavanje. (Grammaire de l'Académie française 1932: 230)

Drugde se, pak, samo u jednoj rečenici pominje postojanje priloških zavisnih rečenica koje izražavaju izuzimanje („les circonstancielles d'exception“) i predložkih izraza kojima one počinju. Ali broj tih jezičkih sredstava ograničava se na samo nekoliko najčešće upotrebljivanih (*sauf que*, *excepté que* i *sauf* ispred imeničke grupe) i daleko je od toga da bude potpun i iscrpan. (Dubois-Lagane 1973:198)

Negde se u indeksu pojmova koji se u datoj knjizi obrađuju nalazi i pojam restrikcije koji odmah upućuje na to da se pogleda ono što je rečeno samo o obrtu *ne...que* (Gross 1975: 95). Druga jezička sredstva za izražavanje restrikcije (leksička ili sintaksička) uopšte se ne pominju, a ne daje se ni definicija ovog pojma.

U nekim gramatikama pominje se da samo obrt *ne...que* u značenju „seulement“ ima restriktivnu vrednost, a *sauf que*, *excepté que*, *à part que* izražavaju opoziciju podvlačeći negativni aspekt :

C'est une bonne voiture excepté qu'elle consomme beaucoup d'essence. (Mc Bride 1997 :101)

Ponekad se pod pojmom restriktivnih rečenica podrazumevaju determinativne relativne rečenice koje služe da iz skupa lica ili stvari izdvoje jedno lice ili jednu stvar koja je ograničena antecedensom, to jest da antecedens preciznije determinišu (Sandfeld 1965: 250).

Neki autori izdvajaju samo izraze *du moins* i *au moins* kao one koji uvode restrikciju u odnosu na istinitost prethodno izrečene informacije, a za *seulement* i *ne...que* tvrde da izražavaju izuzimanje ili isključivanje (De Salins 1996:229). Ovde se negira sve osim elementa sa desne strane izraza, odnosno potvrđuje se prisustvo jednog slučaja izuzimanja:

Je fais seulement du tennis. = Je ne fais aucun sport, sauf du tennis.

Ici, on ne mange que des plats chinois. = Ici, la cuisine chinoise exceptée, il n'y a rien d'autre à manger.

Za ova poslednja dva izraza kaže se da mogu biti upotrebljeni i u odričnoj rečenici i da je onda isključivanje negirano, a postojanje drugih mogućnosti potvrđeno:

Je ne fais pas que du tennis. Ils n'ont pas qu'un seul enfant. (De Salins 1996:81)

U literaturi o francuskom jeziku samo je nekoliko autora pokušalo da definiše pojam restrikcije u jeziku i da na jednom mestu sakupi sva, ili bolje rečeno približno sva sredstva koja mogu služiti za izražavanje restrikcije u francuskom jeziku.²

Možda bi najsažetija definicija pojma restrikcije u jeziku bila ona koja kaže da je restrikcija ograničenje iskaza. Restrikcija je moguća i u prosto rečenici kao restrikcija imeničke grupe (to bismo mogli nazvati ograničavanjem značenja rečeničnih konstituenata) i u složenoj rečenici kao zavisna restriktivna rečenica uvedena nekim veznicima i vezničkim izrazima (ovo bismo mogli nazvati ograničavanjem čitave rečenice na značenjskom planu). (Papić 1984: 246)

I drugi autori razlikuju jezička sredstva za izražavanje restrikcije u odnosu koordinacije od onih koja se upotrebljavaju u odnosu subordinacije, pa čak i različito definišu sam pojam restrikcije (Fischer-Hacquard 1959: 440). Po njima je restrikcija u nezavisnim rečenicama oslabljen oblik opozicije i za povezivanje ovakvih rečenica koriste se izrazi koji sadrže priloge za količinu (*au moins, du moins, pour le moins, à tous le moins*). Zato se za povezivanje ovih rečenica koristi i prilog *seulement* kao restriktivni veznik, ali ujedno i sa smislom bliskim vezniku *mais*: *Il voudrait bien, seulement il n'ose pas* (Fischer-Hacquard 1959: 440).

U zavisnim restriktivnim rečenicama veznički izrazi služe ili da ograniče neku tvrdnju ili da je oslabe. Ovde se posebno pominju jezička sredstva za izražavanje

izuzimanja i to isključivo u odnosu subordinacije, ali se ne daje njihova definicija niti pak razlog njihovog odvajanja od jezičkih sredstava za izražavanje restrikcije.

Postoji i shvatanje po kojem se restrikcija svrstava u logičke odnose koji pripadaju sistemu koordinacije (Cayrou et al. 1949: 268). U ove logičke odnose pored restrikcije ubrajaju se još: opozicija, koncesija, uzrok, posledica, gradacija, objašnjenje i sl. Svaki od ovih odnosa, naravno, ima reči i izraze koji služe za njegovo izražavanje, a za odnos restrikcije to su: *seulement, au moins, du moins, au reste, du reste, d'ailleurs*. Postoje i u okviru sistema subordinacije različiti odnosi (uzrok, posledica, cilj, koncesija, vreme, uslov, komparacija) i brojna jezička sredstva koja ih izražavaju, ali se među njima nigde ne pominju restrikcija ili izuzimanje. Pominju se brojni izrazi za koje se kaže da su restriktivni ili da služe za izražavanje izuzimanja, isključivanja i ograničenja u zavisnim rečenicama (bilo tako što uvode zavisne restriktivne rečenice, bilo tako što ograničavaju značenje nekog rečeničnog konstituenta), ali oni nisu obuhvaćeni tabelom koja daje pregled odnosa u sistemu subordinacije i jezičkih sredstava koja služe za njihovo izražavanje.

U literaturi o francuskom jeziku postoji više termina koji kod različitih autora označavaju ono što mi nazivamo restrikcijom u jeziku, a to su: restrikcija, izuzimanje i isključivanje (restriction, exception, exclusion). Nepostojanje precizne terminologije dokaz je da o ovom pitanju ne postoji ujednačena teorija, ali i da se ovom problemu ne poklanja dovoljna pažnja. Koliko je teško odrediti šta će se sve smatrati pod restrikcijom u jeziku i definisati ovaj pojam svedoči i činjenica da je malo autora koji su to učinili. Kao ilustracija različitih pogleda na ovo pitanje mogla bi poslužiti raznovrsnost određivanja obrta *ne...que* koji je u francuskom jeziku veoma čest i služi kao osnovni restriktiv. Naime, ovaj obrt se određuje kao suženje afirmacije (Mauger 1968: 377), kao negacija koja ograničava afirmaciju (Fischer-Hacquard 1959: 252), ali i kao ograničenje negacije (Bonnard 1950: 104), kao obrt u negativnoj formi sa vrednošću isključivanja (Le Bidois 1968, II: 654), a ponekad i kao, jednostavno, restrikcija (De Boer 1954: 14).

U prilog tvrdnji da se problemom restrikcije u francuskom jeziku lingvisti i gramatičari ne bave dovoljno govori i činjenica da se veoma mali broj studija ili članaka bavi isključivo ovim pitanjem ili njemu bliskim problemima. Jedina obimnija studija, koliko je nama poznato, koja je posvećena ovom pitanju objavljena je još šezdesetih

godina prošlog veka. To je studija Žerara Muanjea *Les signes de l'exception dans l'histoire de français* u kojoj autor izdvaja pojam izuzimanja (exception) i određuje ga tako što ga suprotstavlja drugim trima bliskim pojmovima. Prvo poređenje i razlikovanje je između pojmova izuzimanja i običnog suprotstavljanja (exception i adversation) u kojem je izuzimanje shvaćeno kao opozicija jednog posebnog elementa sa nekom celinom ili mnoštvom, a suprotstavljanje kao opozicija pojmova bez obzira na stepen njihove opštosti. Drugo razlikovanje uspostavljeno je između pojmova izuzimanja i izdvajanja (exception i mise à part), jer svako izuzimanje predstavlja ujedno i izdvajanje, dok obrnuto nije slučaj.³ Treće razlikovanje, koje je za nas i najinteresantnije, uspostavljeno je između pojmova izuzimanja i restrikcije (exception i restriction) i zasniva se na prisustvu ili odsustvu nekog opšteg pojma ili klase iz koje je izdvojen jedan element. Tako se o izuzimanju govori kad je reč o rečenici kao što je:

Il n'a pas d'arme, sauf une épée. (Moignet 1959:11)

kada je mač izdvojen iz opštije klase oružja, a restrikcija je u rečenici:

Il n'a qu'une épée. (Moignet 1959:11)

u kojoj nema nekog opštijeg pojma kao što bi bio pojam oružja. No i pored razlikovanja ovih pojmova, u studiji Žerara Muanjea govori se o svima njima, to jest o različitim jezičkim sredstvima koja su od nastanka francuskog jezika služila za izražavanje svih ovih odnosa. Na osnovu toga se može zaključiti da Muanje ove pojmove ipak smatra bliskim iako nastoji da između njih postavi jasnu granicu. Mislimo da razlike koje postoje između ovih pojmova nisu suštinske, te stoga ovde restrikcijom nazivamo sve ono što obuhvataju pojmovi izuzimanja i restrikcije kod Muanjea.

Kao što se na osnovu ovog kratkog pregleda lingvističke literature o francuskom jeziku može zaključiti, o problemu restrikcije nije mnogo pisano, a još je manji broj autora pokušao da da kakvu takvu definiciju pojma restrikcije. Jedan od razloga za ovakvo stanje je i nedovoljno precizirano i kod raznih autora različito shvatanje toga šta se sve podrazumeva pod restrikcijom. Veoma je teško jednom definicijom obuhvatiti sve slučajeve restrikcije, a ujedno i isključiti slučajeve dopunjavanja i određivanja. Pod restrikcijom u jeziku ne podrazumevamo ograničenje domašaja nekih pojmova, to jest rečeničnih konstituenata, uz pomoć determinativa – kvantifikatora (*un peu, peu de* i sl.) i

neodređenih prideva i zamenica (*certains, quelques*) ili upotrebom priloga (*quelquefois, en quelque sorte* i sl.) i različitih vrsta dopuna.

Ponekad se restrikcija određuje kao ublažavanje ili ograničavanje tvrdnje, što ona u velikoj većini slučajeva i jeste (kao u rečenicama: *J'ai seulement cent francs. Il a tout pris, sauf le dessert.*) No ima i slučajeva kada je restrikcija ograničavanje negacije, kada se zapravo potvrđuje samo onaj rečenični konstituent koji je uveden nekim od sredstava za izražavanje restrikcije, a ostali deo rečenice je negiran (kao u primerima: *Il n'a pas d'arme, sauf une épée. A l'exception de son moteur, cette voiture ne vaut rien.*) Zbog toga mislimo da se restrikcija ne može definisati samo kao ublažavanje ili ograničavanje tvrdnje, već eventualno kao ograničavanje i tvrdnje i negacije, ali takva definicija možda ne bi bila dovoljno jasna.

Svesni toga koliko je teško definisati pojam restrikcije i kako se svakoj definiciji može staviti niz primedaba i ne misleći da će definicija koju mi predložimo biti sveobuhvatna i konačna, predložili bismo ipak sledeće:

Pojam restrikcije u francuskom jeziku označava ograničenje rečenice (i potvrđne i odrične) na značenjskom planu shvaćeno kao izuzimanje značenja jednog rečeničnog konstituenta ili značenja jedne rečenice iz mnoštva drugih ili svođenje nekog skupa ili mnoštva rečenica ili rečeničnih konstituenata samo na jedan. Restrikcija se može izraziti bilo kao ograničavanje značenja čitave rečenice, bilo kao ograničavanje značenja nekog rečeničnog konstituenta (imeničke, pridevske, predložne, glagolske i priloške grupe u različitim funkcijama u rečenici).

Postoje brojna jezička sredstva za izražavanje restrikcije, a neka od njih mogu da se odnose i na značenje cele rečenice, ali i samo nekog njenog konstituenta. Mislimo da bi se ona mogla podeliti na tri načina:

- prema tome kom jezičkom nivou pripadaju (leksičkom ili sintaksičkom);
- prema tome kojoj vrsti jezičkih jedinica pripadaju (predlozima, predloškim izrazima, veznicima, vezničkim izrazima, prilozima i predloškim grupama u priloškoj funkciji, pridevima, sintaksičkim obrtima ili izrazima i rečenicama sa ustaljenim oblikom);
- prema tome na koju vrstu jezičkih jedinica se odnose (da li ograničavaju značenje rečenice u celini ili nekog rečeničnog konstituenta).

Tako bi se moglo zaključiti da pojam restrikcije u jeziku označava ograničavanje rečenice na značenjskom planu time što će se izuzeti jedan rečenični konstituent ili će se ograničiti samo njegovo značenje ili, pak, time što će se izuzeti cela jedna zavisna rečenica ili ograničiti njeno značenje.

¹ Na primer: Grammaire Larousse du français contemporain (1964), Chr. Baylon, P. Fabre (1973), E. Pichon (1911-1940), H. Bonnard (1950); G. Galichet (1970).

² Restrikciju pominju: M. Grevisse (1966: 361), D. Kitanovski (1973: 211), M. Regula (1957: 179), A. Dauzat (1958:363), M. Cohen (1963: 81-83), G. Gougenheim (1939: 337, 345-347), M. Grevisse (1980: 1394), K. Sandfeld (1965: 348, 437-438), P. Skok (1939: 229).

Restrikcijom se ozbiljnije bave: M. Fischer et al. (1959: 252-253, 440-446), G. Cayrou et al. (1949: 246, 266-268, 271, 388), G. Mauger (1968: 348-349, 377), G. et R. Le Bidois (1968: 571-575, 610, 640, 723), C. de Boer (1954: 14, 191), M. Papić (1984: 246-247), J. Baciu (1978), G. Moignet (1959).

³ Muanje kao primer izdvajanja daje sledeću Rableovu rečenicu: „...en noya deux cens soixante mille quatre cens diz et huit, sans les femmes et les petiz enfanz“ (Moignet 1959:11). Ovo ne znači da nije bilo žena i dece koji su se utopili, već samo da oni ne ulaze u ovaj broj, da su oni izdvojeni iz ovog broja.

LITERATURA

Bonnard, H. 1950. *Grammaire française des lycées et collèges*. 8e éd. Paris : S.U.D.E.L.

Cayrou, G., P. Laurent et J. Lods. 1949. *Le français d'aujourd'hui*. Paris : Librairie A. Colin.

De Boer, C. 1954. *Syntaxe du français moderne*. 2e éd. rev. Leiden : Universitaire Pers Leiden.

De Salins, G.-D. 1996. *Grammaire pour l'enseignement/apprentissage du FLE*. Paris : Didier/Hatier.

Dubois, J. et R. Lagane. 1973. *La nouvelle grammaire du français*. Paris : Larousse.

Fischer, M. et G. Hacquard. 1959. *A la découverte de la grammaire française*. Paris : Hachette.

Grammaire de l'Académie française. 1932. Paris : Firmin-Didot.

Grand Larousse de la langue française. 1977. vol. VII. Paris : Larousse.

Gross, M. 1975. *Méthodes en syntaxe. Régime des constructions complétives*. Paris : Hermann.

Le Bidois, G. et R. 1968. *Syntaxe du français moderne*. 2e éd. Paris : Editions A. Picard.

-
- Littré, E. 1956-1959. *Dictionnaire de la langue française*. VII vol. Paris : Gallimard, Hachette, Jean-Jacques Pauvert Editeur.
- Mauger, G. 1968. *Grammaire pratique du français d'aujourd'hui. Langue parlée, langue écrite*. Paris : Hachette.
- Mc Bride, N. 1997. *Grammaire française*. Paris : Hachette Livre.
- Moignet, G. 1959. *Les signes de l'exception dans l'histoire du français*. Alger : Imprimerie Imbert.
- Papić, M. 1984. *Gramatika francuskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Robert, P. 1982. *Le Petit Robert: Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*. Paris: Le Robert.
- Sandfeld, K. 1965. *Syntaxe du français contemporain : Les propositions subordonnées*. Genève: Librairie Droz.

Résumé

La notion de la restriction dans la langue française

Le sujet de notre travail est de donner la définition de la notion de la restriction dans la langue française. Etant donné l'absence d'une définition complète de cette notion, et même l'absence de cette notion dans de nombreuses grammaires de la langue française, nous avons pensé que cette question exige une analyse plus profonde. Après avoir comparé plusieurs définitions de cette notion, nous avons proposé de définir la restriction comme:

- la restriction du sens de la phrase en faisant exception d'un de ses constituants ou comme la restriction du sens de ce même constituant,
- l'exception d'une subordonnée entière ou la restriction de son sens.

PAST PERFECT VS. PLUSKVAMPERFEKAT - SERBIAN TENSES AND
STRUCTURES (MIS)USED IN TRANSLATING ENGLISH PAST PERFECT IN *THE
MAGUS*

1. Introduction

This paper discusses the use of the Past Perfect (PP) in English and Serbian tenses and structures (mis)used in translating it. The possible equivalent of the PP is the *Pluskvamperfekat* (Pq) in Serbian. This is particularly interesting in view of the fact that there is such a variety of tenses that can be used to denote actions or states which happened ‘before now’ in Serbian. My assumption is that in the majority of cases, it is not the Pq, the direct Serbian equivalent of the PP, that is used in the translation of this English tense, but rather the *Perfekat* (Pf). Thus, the Pq, the *Imperfekat* (Imp) and the *Aorist* (Ao) can be and usually are replaced by the Pf. The paper will be concerned with the sentences containing the PP taken from the book by John Fowles, **The Magus** and their translation into Serbian, with regard to the past tenses used to express the PP. Only sentences which lend themselves for discussion will be presented. All these will be grouped according to the type of the structure they occur in. It is vital to say that the translation into Serbian contains mistakes not only concerning tenses, but also specific words, phrases, sentence structures etc. Therefore, sometimes the corrections of sentences in Serbian are given. Furthermore, one should not neglect the fact that because of the encountered mistakes, the Serbian sentences can be considered not fully authoritative.

2. The Research

2.1 Sentences with Two Past Events

The PP is used in situations when the chronologically given sequence of past actions is broken by an ‘intrusion’ of an even earlier activity. The situation in the tense system of Serbian is different. There is no sequence of tenses. The Pf can be used to denote the past event and also the earlier past event. There are many examples in the corpus where the use of the PP referring to the earlier past event is depicted and translation of these example show that Serbian uses the Pf instead of the Pq; thus putting

the equation mark between them. However, the following example (1) is chosen in order to point out that certain adverbials can be added to denote the temporal distance between the past events:

1) *I knew no one – this was long before the new Medes, the tourists, invaded – who had been there.* (Fowles 1985: 41)

Bilo je to mnogo pre ere novih turističkih nomada – nisam poznavao nikoga ko je već bio tamo. (Fauls 1994: 36)

The adverb *već* shows the temporal distance between the verb *poznavati* and *biti*. Its presence is not obligatory, but it helps the reader to interpret the sequence of events better.

Another way of translating the PP is to omit the verb and substitute it by some other part of speech:

2) *I knew the affaire was like no other I had been through.* (Fowles 1985: 37)

*Znao sam da ova veza ne liči ni na jednu **prethodnu**.* (Fauls 1994: 32)

In this example (2), the verb is substituted by the adjective. In its meaning, there is a notion of temporal distance - earlier, i.e. earlier in the past.

3) *High and very far to the north I could just hear an aeroplane, only the third or fourth I had heard at night since coming to the island.* (Fowles 1985: 113)

Visoko i vrlo daleko na severu mogao sam samo da čujem avion, tek treći ili četvrti u noći otkad sam došao na ostrvo. (Fauls 1994: 95)

This translation (3) does not contain the verb from the original sentence in the PP. The explanation can be found in the fact that the verb 'hear' is used in the previous clause (although in the other form). It could also be that the translator wanted to avoid repetition of the same verb. A possible better way to translate this sentence would be to insert the relative clause with the verb in the Pf. Furthermore, in order to stress that the action from the relative clause happened before the action in the main clause, the adverb *već* can be inserted **...tek treći ili četvrti, koji sam, otkad sam došao na ostrvo, (već) čuo noću.**

So far, we have seen that the PP is translated by the Pf. It also has its short form which is usually used in newspaper headlines, and sometimes in literature. The existence of such a form can be explained by the economy principle in communication. In other words, when some important information has to be spread urgently, the omission of the auxiliary will not influence the message the main verb carries. In the whole corpus, there are only few examples of such form of the Pf. One of them is used in the following sentence with the two past events:

4) *Now I was in the sea, and the lifebuoy had sunk, like lead.* (Fowles 1985: 60)

Sada sam se nalazio na pučini, a potonuo, kao olovo. (Fauls 1994: 51)

Even though the Pq is considered archaic and rarely used in Serbian, there are cases when it is obligatory in order to avoid the change of temporal relations in the clause:

5) *But when I woke up and looked down the beach, the things had gone.* (Fowles 1985:72)

Ali, kada sam se probudio i pogledao niz žalo, stvari su bile nestale. (Fauls 1994: 62)

If the Pf were used in this sentence (5) instead of the Pq, the meaning would be different. The situation in the temporal clause would be interpreted as simultaneous with the situation in the matrix clause. Therefore, in order to show that the event in the matrix clause took place before the event in the temporal clause, two different past tenses are used. The change of meaning (if we express the events with the same tense forms) stems from the presence of the temporal connector in the beginning of the temporal clause – *when*. What is logically expected to follow such a temporal clause – *kada sam se probudio ...* - and the perfective verb, is the continuation of the events, but not going back to the events that happened before it.

2.2 Temporal Clauses

The PP serves to connect grammatically two successive events in the past. The connectors indicating the temporal notion are *when, as soon as, before, after*. These are used in order to locate in time the situation expressed by the verb. We use either the PP or the PS for the event that happened first, and the PS for the event that happened second.

2.2.1 When

The temporal connector *when* is typically used to talk about two actions or events that happen one after another. The PP in the *when*-clause usually helps to mark the first action as completed before the second started – *When I had written my essay I drank coffee*. It is also possible to use the PS instead of the PP, but the former can suggest that there is a cause-and-effect link between actions – *When she opened the window the dog jumped out*. Again, in most of the examples in the corpus the PP is translated with the Pf. However, there is an example (6) in which the PP is translated with the Ao:

6) *Its bow-wave made a dark miraging ripple on the creamy blue surface of the sea, and that was all that remained of civilization when the boats had disappeared behind the western headland.* (Fowles 1985: 79)

Od talasa sa njegovog pramca poticali su nestvarni nabori na uljasto plavoj površini mora, i to je bilo sve što je ostalo od civilizacije kada brodovi nestadoše iza zapadnog rta. (Fauls 1994: 67)

The Ao form of the verb can be substituted by the Pf form. The only difference is that with the Ao form the verb has a more dynamic notion.

2.2.2 As Soon As

The temporal connector *as soon as* indicates that the action in the subordinate clause happened a short time before the action in the main clause. The tense used in the subordinate clause is the PP, whereas the tense used in the main clause is the PS. The most common translation of the PP in such clauses is with the Pf. However, there is an example (7) in which the voice of the verb is changed (active to passive):

7) *As soon as he had managed it, he raised both hands sacerdotally, but fingers devil-horned, and pointed at the corners behind me.* (Fowles 1985: 511)

Pošto je prepreka bila savladana, sveštenički je podigla ruke nebu. Prsti su joj bili kao kandže, upereni ka uglovima iza mene. (Fauls 1994: 420)

Apart from the fact that the sentence is carelessly translated, the reason for the switch of the voice is hardly justifiable.

Another example, which, in my opinion, reflects the errors relevant to the use of adequate tense the translator made is the following:

8) *As soon as he had gone, Anton came in with Adam and the other blackshirts.* (Fowles 1985: 541)

Odmah za njim ušli su Anton, i Adam, i oni crnokošuljaši. (Fauls 1994: 443)

In the translation, the meaning of the original sentence is changed. It should be **Čim je otišao,...**The expression *odmah za njim* expresses that he was at the same place to which Adam and the other blackshirts came. According to the original sentence, this is not the case. He left the place, and then they came in.

2.2.3 Before

In subordinate clauses with the temporal connector *before*, the PP is often used in order to emphasise the idea of incompleteness – that is, an action from the subordinate clause is not completed when the action from the main clause starts. In all the examples from the corpus, the temporal connector *before* is translated by the phrase *pre nego* or *pre no što*, and the PP by the Pf.

2.2.4 After

With the temporal connector *after*, the PP is used in order to denote that an action from the subordinate clause is completed before the one from the main clause starts. In all the examples from the corpus introduced by the temporal connector *after* the PP is translated by the Pf. The following example (9) does not illustrate the tense used in translating the PP, but the change in the sentence structure. The original sentence consists of the matrix clause and the subordinate temporal clause with the temporal connector *after*; nevertheless, the sentence in Serbian, consists of the matrix clause and the relative clause:

9) *I looked at her from the door, **after** I had propped it to with one of the skis.* (Fowles 1985: 267)

*Gledao sam je sa vrata **koja sam podupro** jednom od smučki. (Fauls 1994: 220)*

The use of the different type of clause can be justified by the fact that the translator wanted to show the topic of the sentence (the door), for which the use of relative clause is adequate, and to make a logical connection between the matrix and the subordinate clause. The sentence can be translated into a temporal clause, but it is more difficult to mark the topic of the sentence. **Pošto sam podupro vrata skijama, posmatrao sam je sa njih.**

2.3 Already / Just

The PP is used with the adverbs *already* and *just*, which indicate that something happened a very short time before. Among many sentences – which are all translated using the Pf and containing the aforementioned type of adverbs - there is only one (10) which has the verb in the Pq:

10) *I had already cooled down enough in other ways to know that I wasn't going to write the angry and sarcastic letter I had been phrasing on the return from the ridge. (Fowles 1985: 389)*

***Već sam se bio dovoljno ohladio** u svakom pogledu da bih bio svestan da neću napisati ono ljutito i sarkastično pismo koje sam u sebi sastavljao vraćajući se s grebena. (Fauls 1994: 320)*

However, the quality of this piece of translation (10) is questionable. The use of the Pq rose from the *da*-clause, in which there is the *Potencijal* (Ptc). In the original sentence, there is the infinitive. However, in Serbian, this verb cannot be left in its base form - it has to be put into a tense instead. But, the choice of the Ptc is wrong, because it expresses something that is possible to happen. Nevertheless, the original sentence is all in the past, so there is nothing that is still possible to happen. Furthermore, if the Pq is changed into the Pf, then the meaning will be different. That is, the Pf form will show the temporal notion – that of now. For that reason, the translator put the Pq to indicate the past. If the sentence is translated differently – other than by the use of the Ptc, but rather

by the use of the Pf in the *da*-clause - there will be no need for the Pq and the Pf could depict the temporal notion that is needed.

Već sam se u dovoljnoj meri smirio da sam znao da neću napisati ljutito i sarkastično pismo koje sam smišljao dok sam se vraćao s grebena.

The following example depicts the change of meaning of a sentence when an adverb is not translated well:

11) *I had **just** stripped off my clothes and turned on the shower when the telephone rang by the bed.* (Fowles 1985: 571)

*Skinuo sam odeću, i **baš** kad sam pustio vodu, zazvonio je telefon kraj kreveta.* (Fauls 1994: 467)

The translator changed the position of the adverb – *I had stripped off my clothes and **just** turned on the shower...* What is changed by this movement of the adverb in the sentence is the scope of the word *just*. In the translator's interpretation, the word *just* refers only to 'turned on the shower'. However, in the original sentence, the word *just* refers to two activities 'had stripped off the clothes' and 'turned on the shower'. The following translation would be better – **Tek što sam skinuo odeću i pustio vodu, zazvonio je telefon kraj kreveta; or, Samo što sam skinuo odeću i pustio vodu, zazvonio je telefon kraj kreveta.**

2.4 Non-Realization Sentences

The PP of the verbs *to hope*, *to expect*, *to wish* is used for expressing past wishes or past hopes. Similarly, the PP of verbs *to hope*, *to expect*, *to wish* and the connector groups *as if* / *as though* are used to express unfulfilled past wishes or past hopes. The PP in such structures is usually translated with the Pf. This is the non-indicative use, that is, the subjunctive. The Pq is not marked as the tense which is used to denote unfulfilled wishes or hopes from the past. Therefore, the Pf can be used as the adequate substitute for it. In English, such substitution is not possible. That is, the PS used instead of the PP will change the temporal meaning. The PS is used for wishes or hopes in the present, and the PP for those in the past. The verb 'to wish' will not be discussed because the verb

itself is not in the PP, but only followed by another verb in the PP. In the two examples below (12,13), the structure with 'as if,' followed by the PP is translated with the Pz:

12) *She said it **as if** she had suggested I try an aspirin for a headache. (Fowles 1985: 37)*
*Rekla je to tako **kao da** nekom savetuje da uzme aspirin protiv glavobolje. (Fauls 1994:32)*

The translator changed the tense and switched the person from particular – I, to general - someone. A native speaker of Serbian will hardly feel any particular difference between the Pf and the Pz in this particular example. The reason why the PP is used in the English sentence is that English has the sequence of tenses. In Serbian, such phenomenon does not exist. The first part of the sentence – *rekla je to...* - gives the temporal frame. So, the reader knows that it is about the past. Furthermore, the connector group – *kao da* - implies that it is something that is not realized.

13) *He stopped abruptly, in midpiece, **as if** a light had fused; pretension began again. (Fowles 1985: 95)*

*Zastao je iznenadno usred jednog komada, **kao kad** pregori osigurač. Ponovo postade izveštačen. (Fauls 1994: 80)*

The problem with the Pz in this example is again connected to the linking word, in this case – *kao kad*. If we put the Pf after this word, it would mean that the particular light had fused – *kao kad je pregoreo osigurač...* In this context, what is needed is a phrase which will serve only as the comparison (general in its meaning) to the first part of the sentence. So, in this case, the Pz is used correctly in order to depict the comparison with the situation which is presented in the first part of the sentence.

2.5 Conditional Sentences

As the PP is used for denoting something that did not happen, it is only logical that this tense is used in the unreal conditional sentences. It is used when one talks about something that might have happened in the past, but did not. When translating such sentences into Serbian, the Pf is used in order to depict the notion of past, and the structure with *da* in order to express the unreal condition. However, there is an example

(14) in the corpus in which the PP is translated with the Pz. This tense changes the temporal notion, that is, it reflects the notion of 'now', not 'before'. Furthermore, the translator inserted the word *večeras* which is not found in the original English sentence:

14) *"If it hadn't been you, I wouldn't have come back."* (Fowles 1985: 43)

„*Da nisi ti u pitanju, večeras se ne bih vratila.*" (Fauls 1994: 37)

A better solution would be:

Da nisi bio u pitanju ti, ne bih se vratila.

In the corpus, there is another problematic sentence :

15) *The chances were I could be cured; I was not contagious but I must have no sex, he could have treated me **if** he had had the right drug, benzathine penicillin, but he could not get it.* (Fowles 1985: 61)

*Imao sam izgleda da se izvučem. Nisam bio zarazan, ali nisam smeo da imam seksualne odnose; mogao bi da me leči, **kad** bi imao pravi lek, benzatin penicilin, ali on do njega ne može da dođe.* (Fauls 1994: 52)

Here, the translator misinterpreted the temporal notion again. For that reason the rest of the sentence is translated in the wrong tense too. The linking word *kad* is used in the unreal conditional, denoting that the conditional refers to 'present'. The Serbian sentence reads as if the condition is still possible to be fulfilled. However, the English sentence clearly shows that it could have happened in the past, but did not; thus, it is impossible to happen now. Therefore, the correct translation of the sentence would be: **Mogao sam da se izlečim. Bolest nisam mogao da prenesem, ali nisam smeo da imam seksualne odnose; izlečio bi me da je imao odgovarajući lek, benzatin penicilin, ali nije mogao da ga nabavi.**

3. Conclusion

To sum up, in the whole corpus (95 examples), the PP is almost always translated with the Pf. There are some exceptions, that is only 7 examples, in which the Pq, the Ao or the Pz are used, but their use can be justified because their presence either depicts the

right temporal meaning, helps avoiding ambiguities, or puts the dynamic notion into the sentence. As far as the unfulfilled hopes, wishes, activities from the past are concerned, the English language uses the PP to express them. However, in the Serbian language, the notion of non realization is not connected to tenses. If one wants to state that something did not happen, but one wanted it to happen, the Pf is used as the unmarked past tense as well as the linking words, which show that it was not realized. What should not be neglected here is the fact that the Pq is stylistically marked as archaic in Serbian and its unmarked substitute is the Pf. This is a clear indication that the Pq is slowly dying out, that it has become confined only to some outdated texts, or to the situations when the Pf cannot show the temporal distance that is needed to be shown. The status of the PP is different; i.e. one cannot use the PS in order to express the temporal and aspectual notion the PP entails.

REFERENCES

- Fauls, Dž. 1994. *Čarobnjak*, trans. Đ. Toporaš-Dragić. Novi Sad: Matica srpska.
Fowles, J. 1985. *The Magus*. USA: Dell Publishing Press.

REZIME

PAST PERFECT I PLUSKVAMPERFEKAT - GLAGOLSKA VREMENA I STRUKTURE U SRPSKOM (POGREŠNO) UPOTREBLJENE PRI PREVOĐENJU ENGLESKOG *PAST PERFECT* U FAULSOVOM ROMANU *ČAROBNJAK*

Glagolsko vreme koje s gramatičkog aspekta predstavlja ekvivalent engleskog *Past Perfect* u srpskom jeziku jeste pluskvamperfekat. Međutim, ova dva glagolska vremena nemaju isti status. Naime, *Past Perfect* u nekim slučajevima ne može biti zamenjen ni jednim drugim glagolskim vremenom, tj. upotreba tog vremena je obavezna. Pluskvamperfekat, međutim, u većini slučajeva može biti zamenjen nekim drugim glagolskim vremenom – najčešće perfektom, zatim aoristom i imperfektom. Ovaj rad je prikaz istraživanja u kojem je korišćen metod kontrastivne analize i u kojem su rečenice koje u sebi sadrže glagolsko vreme *Past Perfect* kontrastirane s njihovim prevodom na

srpski. U prevodu ima grešaka i to ne samo onih koje se tiču pogrešne upotrebe glagolskog vremena, nego i pojedinačnih reči, fraza, rečeničnih struktura itd; te su zbog toga takvi primeri prokomentarisani i ponuđeni su tačniji prevodi. Istraživanje potvrđuje pretpostavku da je *Past Perfect* u veoma malom broju slučajeva preveden ekvivalentnim glagolskim vremenom, tj. pluskvamperfektom, a najčešće perfektom.